

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

LAILA MEDINA

30 päivänä huhtikuuta 2025¹

Asia C-135/25 PPU [Kachev]¹

M. S. T.,

jossa asian käsittelyyn osallistuu

Varhovna kasatsionna prokuratura na Republika Bulgaria

(Ennakkoratkaisupyyntö – Varhoven kasatsionen sad (ylin yleinen tuomioistuin, Bulgaria))

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa – Direktiivi (EU) 2016/343 – 8 artikla – Oikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään – Oikeudenkäynnistä ja poissaolon seurauksista ilmoittaminen – Syytettyä ei kyetä löytämään – Toimivaltaisten viranomaisten kohtuullisiksi katsottavat toimet – Oikeasuhteisuus – Mahdollisuus oikeudenkäyntiin ja tuomitsemiseen poissa olevana – 9 artikla – Oikeus uuteen oikeudenkäyntiin – Oikeutta ei ole, jos asianomainen henkilö karttaa oikeudenkäyntimenettelyä – Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artikla

1. Laissa vahvistettu perusperiaate, jonka mukaan ketään ei saa tuomita ilman, että hänellä on ollut mahdollisuus puolustautua, merkitsee sitä, että tuomioistuimella on laaja ja monitahoinen vastuu sen varmistamiseksi, että tarvittavat takeet tämän periaatteen soveltamiseksi, jotta oikeudenkäytön ja oikeudenkäynnin käytännön vaatimusten välinen tasapaino voidaan turvata.

2. Nyt käsiteltävä ennakkoratkaisupyyntö koskee eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 9.3.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/343² 8 artiklan 4 kohdan ja 9 artiklan sekä vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteen tulkintaa. Tämän pyynnön taustalla on rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskeva hakemus, jonka M. S. T. teki sen jälkeen, kun hänet oli tuomittu poissa olevana törkeästä varkaudesta vuoden vankeusrangaistukseen, jota hän suorittaa parhaillaan vankilassa Bulgariassa.

3. Ennakkoratkaisupyyntö koskee samaa vastaajan poissa ollessa käytyihin rikosoikeudellisiin menettelyihin liittyvää kysymystä, jota on käsitelty unionin tuomioistuimen viimeaikaisessa oikeuskäytännössä.³ Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että sillä on vaikeuksia

¹ Alkuperäinen kieli: ranska.

¹ Tämän asian nimi on kuvitteellinen nimi. Se ei vastaa asian minkään asianosaisen todellista nimeä.

² EUVL 2016, L 65, s. 1.

³ Ks. tuomio 19.5.2022, Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti) (C-569/20, EU:C:2022:401; jäljempänä tuomio Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti)); tuomio 16.1.2025, VB II (Ilmoittaminen oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin) (C-400/23, EU:C:2025:14) ja tuomio 16.1.2025, Stangalov (C-644/23, EU:C:2025:16; jäljempänä tuomio Stangalov).

tulkita ja soveltaa tätä unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä. Nämä vaikeudet koskevat erityisesti tapauksia, joissa rikosasian vastaaja, jolle oli jo esitutkintavaiheessa ilmoitettu häneen kohdistuvasta syytteestä, on tarkoituksellisesti paennut, minkä vuoksi hänen on mahdotonta olla läsnä oikeudenkäynnissä.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

1. Direktiivi 2016/343

4. Direktiivin 2016/343 johdanto-osan 35 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Epäillyn tai syytetyn oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä ei ole ehdoton oikeus. Epäillyn tai syytetyn olisi voitava tietyin edellytyksin joko nimenomaisesti tai hiljaisella suostumuksella, mutta yksiselitteisesti, luopua tästä oikeudesta.”

5. Direktiivin johdanto-osan 37 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Oikeudenkäynti, joka voi johtaa syyllisyyttä tai syyttömyyttä koskevan päätöksen tekemiseen, olisi voitava järjestää myös epäillyn tai syytetyn poissa ollessa, kun kyseiselle henkilölle on ilmoitettu oikeudenkäynnistä ja hän on valtuuttanut nimeämänsä tai valtion nimeämän avustajan edustamaan häntä oikeudenkäynnissä ja avustaja on edustanut epäiltyä tai syytettyä.”

6. Direktiivin 8 artiklan, jonka otsikkona on ”Oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä”, 1–4 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että epäillyllä tai syytetyllä on oikeus olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään.

2. Jäsenvaltiot voivat säätää, että oikeudenkäynti, joka voi johtaa epäillyn tai syytetyn syyllisyyttä tai syyttömyyttä koskevan päätöksen tekemiseen, voidaan järjestää tämän poissa ollessa edellyttäen, että

- a) epäillylle tai syytetylle on ilmoitettu hyvissä ajoin oikeudenkäynnistä ja poissaolon seuraamuksista; tai
- b) epäiltyä tai syytettyä, jolle on ilmoitettu oikeudenkäynnistä, edustaa joko hänen itsensä tai valtion nimeämä valtuutettu edustaja.

3. Edellä olevan 2 kohdan mukaisesti tehty päätös voidaan panna täytäntöön asianomaista epäiltyä tai syytettyä vastaan.

4. Kun jäsenvaltiot ovat säätäneet, että oikeudenkäynti on mahdollista järjestää epäillyn tai syytetyn poissa ollessa, mutta tämän artiklan 2 kohdassa säädettyjä edellytyksiä ei voida täyttää, koska epäiltyä tai syytettyä ei löydetä kohtuullisiksi katsottavista toimista huolimatta, jäsenvaltiot voivat säätää, että päätös voidaan silti tehdä ja panna täytäntöön. Tällöin jäsenvaltioiden on varmistettava, että kun epäillylle tai syytetylle ilmoitetaan päätöksestä, erityisesti kun hänet on

otettu kiinni, hänelle on ilmoitettava myös mahdollisuudesta riitauttaa päätös ja oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon 9 artiklan mukaisesti.”

7. Direktiivin 2016/343 9 artiklan, jonka otsikkona on ”Oikeus uuteen oikeudenkäyntiin”, sanamuoto on seuraava:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos epäilty tai syytetty ei ole ollut läsnä oikeudenkäynnissään eivätkä 8 artiklan 2 kohdassa säädettyt edellytykset ole täyttyneet, hänellä on oikeus uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon, joka mahdollistaa asian käsittelyn uudelleen, myös uuden näytön tarkastelemisen, ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen. Jäsenvaltioiden on tältä osin varmistettava, että kyseisellä epäillyllä tai syytetyllä on oikeus olla läsnä, osallistua tehokkaasti kansallisen lainsäädännön mukaisia menettelyjä sovellettaessa ja käyttää oikeuttaan puolustukseen.”

2. Asetus (EU) 2018/1862

8. Schengenin tietojärjestelmän (SIS) perustamisesta, toiminnasta ja käytöstä poliisiyhteistyössä ja rikosasioissa tehtävässä oikeudellisessa yhteistyössä, neuvoston päätöksen 2007/533/YOS muuttamisesta ja kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1986/2006 ja komission päätöksen 2010/261/EU kumoamisesta 28.11.2018 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1862⁴ 34 artiklan 1 kohdan c alakohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Henkilöiden asuin- tai kotipaikan tiedoksi antamista varten jäsenvaltioiden on toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä tallennettava SIS-järjestelmään kuulutukset, jotka sisältävät tiedot

– –

c) henkilöistä, joille on ilmoitettava rikostuomiosta tai muista asiakirjoista, jotka liittyvät rikosprosessiin, jossa heidän on vastattava teoista, joista heidät on asetettu syytteeseen”.

B Bulgarian oikeus

9. Rikosprosessilain (Nakazatelno-protsesualen kodeks),⁵ sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa (jäljempänä NPK), 219 §:n 3 momentin 3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Määräyksessä syytetyksi nimeämisestä – – on mainittava – – teko, josta [asianomaista henkilöä] syytetään, ja teon oikeudellinen luonnehdinta.”

10. NPK:n 247 c §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Jäljennös syytekirjelmästä annetaan vastaajalle esittelevän tuomarin määräyksestä. Syytekirjelmän tiedoksiannolla ilmoitetaan vastaajalle valmisteluistunnon ajankohdasta – – sekä siitä, että asia voidaan käsitellä ja ratkaista hänen poissa ollessaan 269 §:ssä säädettyin edellytyksin.”

⁴ EUVL 2018, L 312, s. 56.

⁵ DV nro 86, 28.10.2005.

11. NPK:n 269 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Vastaajan osallistuminen oikeudenkäyntiin on pakollista, jos tätä syytetään törkeästä rikoksesta.

– –

3. Asia voidaan käsitellä vastaajan poissa ollessa, jos tämä ei estä objektiivisen totuuden selvittämistä ja jos

- 1) hän ei oleskele ilmoittamassaan osoitteessa tai on vaihtanut osoitetta ilmoittamatta siitä toimivaltaiselle viranomaiselle
- 2) hänen asuinpaikkaansa Bulgariassa ei tunneta eikä sitä ole saatu selville perusteellisissa tutkimuksissa

– –

4) hän oleskelee Bulgarian alueen ulkopuolella ja – – hänen asuinpaikkaansa ei tunneta.”

12. NPK:n 423 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Henkilö, joka on poissa olevana tuomittu rikoksesta, voi kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun hän on saanut tiedon lainvoimaisesta tuomiosta – –, vedota poissaoloonsa rikosoikeudenkäynnissä ja hakea asian uutta käsittelyä. Hakemus hyväksytään, paitsi jos tuomittu on paennut sen jälkeen, kun syytekohtat on annettu tiedoksi tutkinnan aikana, minkä vuoksi 247 c §:n 1 momentissa tarkoitettua menettelyä ei ole voitu toimittaa, tai jos tuomittu on ilman pätevää syytä jättänyt saapumatta istuntoon sen jälkeen, kun kyseinen menettely on toimitettu.”

II Tosiseikat, pääasian menettely ja ennakkoratkaisukysymykset

13. Syyttäjän 5.2.2024 antamalla määräyksellä M. S. T:lle ja hänen viran puolesta määrätylle asianajajalleen annettiin tiedoksi NPK:n 219 §:n mukaisesti laadittu alustava syytekirjelmä (jäljempänä alustava syytekirjelmä), joka koskee lokakuussa 2023 tehtyä törkeää varkautta. Tämän alustavan syytekirjelmän mukaan M. S. T:llä on velvollisuus käydä säännöllisin väliajoin ilmoittautumassa asuinpaikkansa poliisiviranomaiselle. Alustavassa syytekirjelmässä ilmoitettiin lisäksi, ettei M. S. T. saa poistua asuinpaikaltaan ja että hänen on ilmoitauduttava toimivaltaisille viranomaisille, jos hänet kutsutaan paikalle.

14. Sen jälkeen, kun M. S. T. oli nimetty syytetyksi, häntä kuulusteltiin ja hän ilmoitti osoitteen, josta toimivaltaiset viranomaiset tavoittaisivat hänet. Hän ilmoitti myös saaneensa tiedon siitä, että hänen on maksettava viran puolesta määrätyn asianajajan kulut, jos hänet tuomitaan.

15. Syyttäjä laati 28.2.2024 NPK:n 246 §:n nojalla syytekirjelmän ja saattoi asian Rayonen sad Montanan (Montanan piirituomioistuin, Bulgaria) käsiteltäväksi. Syytekirjelmässä esitetty syyte vastasi tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen osalta tutkintavaiheessa toimitetun alustavan syytekirjelmän mukaista syytettä.

16. Syytekirjelmää ei onnistuttu antamaan tiedoksi M. S. T:lle tämän ilmoittamaan osoitteeseen, minkä jälkeen Rayonen sad Montana yritti haastaa M. S. T:n henkilökohtaisesti, erityisesti määräämällä, että haaste annetaan tiedoksi puhelimitse, tarkistamalla hänen ulkomaanmatkansa ja määräämällä oikeusministeriön turvallisuuspalvelun virkamiehen etsimään hänet. Nämä toimenpiteet osoittautuivat kuitenkin tuloksettomiksi.

17. Tässä tilanteessa Rayonen sad Montana tutki M. S. T:tä vastaan nostetun syytteen hänen poissa ollessaan. Viran puolesta määrätty asianajaja, joka oli avustanut M. S. T:tä tutkintavaiheessa, osallistui asian käsittelyyn kyseisessä tuomioistuimessa.

18. Kyseinen tuomioistuin tuomitsi M. S. T:n 8.5.2024 vuoden pituiseen vankeusrangaistukseen. Tuomio sai lainvoiman 24.5.2024, ja M. S. T. aloitti rangaistuksensa suorittamisen 16.6.2024.

19. M. S. T. teki Varhoven kasatsionen sadille (ylin yleinen tuomioistuin, Bulgaria), joka on ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, poissa olevana tuomitsemiseensa johtaneen rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista koskevan hakemuksen.

20. Kyseinen tuomioistuin toteaa, että sen oman oikeuskäytännön mukaan poissa olevana tuomittu ei voi vaatia oikeudenkäyntinsä uudelleen aloittamista, jos hänen poissaolonsa johtuu siitä, että hän on pakosalla, minkä vuoksi hänelle ei ole kyetty antamaan tiedoksi syytekirjelmää ja ilmoittamaan oikeudenkäynnin ajankohtaa ja paikkaa eikä tuomioistuimeen saapumatta jättämisen seurauksia. Tällaisessa tapauksessa hänen hakemuksensa menettelyn uudelleen aloittamisesta hylätään, koska hän on toiminut vilpillisessä mielessä eikä hän voi saada etua lainvastaisesta menettelystään. Tällä perusteella ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että NPK:n 423 §:n 1 momentti on unionin oikeuden ja erityisesti direktiivin 2016/343 8 ja 9 artiklan mukainen.

21. Se pohtii kuitenkin, onko tämä ratkaisu yhteensopiva unionin tuomioistuimen tuomiossa Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti) ja tuomiossa Stangalov näistä säännöksistä antaman tulkinnan kanssa. Erityisesti se pohtii, voidaanko alustavan syytekirjelmän vastaanottaminen rinnastaa tässä kirjelmässä tarkoitetun henkilön tietoisuuteen häntä vastaan vireillä pantavasta oikeudenkäynnistä ja siitä, mitä oikeudellisia seurauksia aiheutuu, jos hän pakenee ennen kuin hänet haastetaan vastaajaksi tuomioistuimeen.

22. Tässä tilanteessa Varhoven kasatsionen sad päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko [NPK:n] 423 §:n 1 momentin toisen virkkeen kaltainen kansallinen säännöstö, jossa suljetaan pois mahdollisuus [rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamiseen] ja evätään oikeus uuteen oikeudenkäyntiin poissa olevana tuomitulta, joka on paennut sen jälkeen, kun syyte on annettu hänelle henkilökohtaisesti tiedoksi tutkintamenettelyn aikana, jolloin tuomioistuin ei ole voinut ilmoittaa hänelle oikeudenkäynnin ajankohtaa ja paikkaa eikä tuomioistuimeen saapumatta jättämisen seurauksia eli sitä, että asia voidaan käsitellä ja ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta, [direktiivin 2016/343] 9 artiklassa ja 8 artiklan 4 kohdassa vahvistettujen unionin oikeuden normatiivisten vaatimusten mukainen?
- 2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, voiko kansallinen tuomioistuin todeta vastaavuus- ja tehokkuusperiaatteen mukaisesti, että poissa olevana tuomitulla ei ole oikeutta uuteen oikeudenkäyntiin, kun

- 2.1 tuomioistuin on toteuttanut kaikki kohtuullisiksi katsottavat toimet ilmoittaakseen hänelle oikeudenkäynnistä mutta hän siitä huolimatta, että hänelle on virallisesti ilmoitettu siitä, että häntä syytetään rikoksesta, ja näin tietoisena häntä vastaan vireille pantavasta oikeudenkäynnistä on tarkoituksellisesti vältellyt ottamasta vastaan virallista ilmoitusta oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta ja paennut osoitteesta, jossa hänen oli määrä noudattaa hänelle tutkintamenettelyn aikana määrättyä turvaamistoimenpidettä eli toimenpidettä, jonka mukaan hänellä on velvollisuus käydä säännöllisin väliajoin ilmoittautumassa asuinpaikkansa poliisiviranomaiselle
- 2.2 [NPK:n] 246 §:n nojalla laadittu syytekirjelmä ja asiakirja, jossa ilmoitetaan pidettäväksi määrätyn istunnon ajankohta ja paikka, on lähetetty ja tosiasiallisesti toimitettu tuomitun tutkinnasta vastaaville viranomaisille ilmoittamaan osoitteeseen sen jälkeen, kun hän oli vastaanottanut [NPK:n] 219 §:ssä tarkoitetun alustavan syytekirjelmän, kun otetaan huomioon, että syytekirjelmä ja tutkintamenettelyssä [laadittu alustava syytekirjelmä] ovat tekojen ja niiden oikeudellisen luonnehdinnan osalta samanlaiset [ja]
- 2.3 viran puolesta määrätty asianajaja on puolustanut tuomittua koko hänen poissa ollessaan käydyn tuomioistuimenmenettelyn ajan?”

III Kiireellinen menettely unionin tuomioistuimessa

23. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on pyytänyt tämän ennakkoratkaisupyynnön käsittelemistä unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 107 artiklan mukaisessa kiireellisessä menettelyssä. Se vetoaa pyyntönsä tueksi siihen, että asiassa on kyse EUT-sopimuksen kolmannen osan V osastossa tarkoitettujen unionin oikeuden säännösten tulkinnasta.

24. Kiireellisyyshedellytyksestä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että M. S. T. on parhaillaan vangittuna, että rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittaminen voisi johtaa hänen vapauttamiseensa ennen uutta oikeudenkäyntiä ja että esitetyillä kysymyksillä pyritään nimenomaan selvittämään, onko menettely määrättävä aloitettavaksi uudelleen.

25. Tässä tilanteessa unionin tuomioistuimen kolmas jaosto päätti 26.2.2025 hyväksyä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pyynnön tämän asian käsittelemisestä kiireellisessä ennakkoratkaisumenettelyssä.

26. Varhovna kasatsionna prokuratura na Republika Bulgaria (Bulgarian tasavallan ylimmän yleisen tuomioistuimen yhteydessä toimiva syyttäväviranomainen) ja Euroopan komissio ovat esittäneet kirjallisia huomautuksia. Komissio esitti suullisia huomautuksia 3.4.2025 pidetyssä istunnossa.

IV Asian tarkastelu

A Ennakkoratkaisukysymysten uudelleenmuotoilu

27. Koska esitetyt kaksi ennakkoratkaisukysymystä liittyvät erottamattomasti toisiinsa, ehdotan, että unionin tuomioistuin muotoilee ne uudelleen ja tutkii ne yhdessä, vaikka toinen kysymys esitetään vain siinä tapauksessa, että ensimmäiseen vastataan myöntävästi.

28. Palautan mieleen, että oikeus tehokkaiseen oikeussuojakeinoihin ja oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ovat Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 47 artiklassa vahvistettuja unionin oikeuden peruseriaatteita. Direktiivissä 2016/343 konkretisoidaan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin vahvistamalla yhteiset vähimmäissäännöt, jotka koskevat muun muassa oikeutta olla läsnä oikeudenkäynnissä rikosoikeudellisissa menettelyissä. Direktiiviä on näin ollen tulkittava perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa.⁶

29. Rikosoikeudellisissa menettelyissä oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin käsittää oikeuden olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään, ja jos tätä oikeutta loukataan, oikeuden uuteen oikeudenkäyntiin. Nämä kaksi oikeutta konkretisoidaan direktiivin 2016/343 8 ja 9 artiklassa. Kyseisessä 9 artiklassa säädetään, että jos epäilty tai syytetty ei ole luopunut oikeudestaan olla läsnä oikeudenkäynnissään, jäsenvaltioiden on varmistettava, että hänellä ”on oikeus uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon, joka mahdollistaa asian käsittelyn uudelleen, myös uuden näytön tarkastelemisen, ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen”. Perusoikeuskirjan 47 artiklan osalta direktiivin 2016/343 9 artiklassa konkretisoidaan siten paitsi oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin myös oikeus tehokkaiseen oikeussuojakeinoihin, mikä velvoittaa jäsenvaltiot säätämään oikeussuojakeinoista, joilla oikeus uuteen oikeudenkäyntiin voidaan toteuttaa tehokkaasti.

30. Kansallinen säännöstö, jolla saatetaan direktiivin 2016/343 vähimmäissäännöt osaksi kansallista oikeusjärjestystä, merkitsee perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua unionin oikeuden soveltamista.⁷ Koska direktiivissä 2016/343 ei säädetä yhtenäisestä suojan tasosta, jäsenvaltiot voivat soveltaa suojaa koskevia kansallisia standardeja ”sillä edellytyksellä, ettei tämä soveltaminen vaaranna perusoikeuskirjassa, sellaisena kuin unionin tuomioistuin on sitä tulkinnut, vahvistettua suojan tasoa eikä unionin oikeuden ensisijaisuutta, yhtenäisyyttä ja tehokkuutta”.⁸

31. Tästä seuraa, että kansalliset standardit, jotka eivät ole direktiivin 2016/343 8 ja 9 artiklassa asetettujen vaatimusten mukaisia, merkitsevät perusoikeuskirjan 47 artiklan epäasianmukaista tai epäyhdenmukaista soveltamista.

32. Siltä osin kuin kyse on menettelyllisestä autonomiasta ennakkoratkaisukysymyksiin vastaamisen kannalta, mihin myös komissio vastasi istunnossa, katson, että koska pääasiassa kyseessä olevalla kansallisella säännöstöllä pannaan täytäntöön direktiivin 2016/343 9 artikla, jossa säädetään oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin silloin, jos direktiivin 8 artiklan 2 kohdan edellytykset eivät täyty, on vaikea väittää, että kyse olisi tapauksesta, josta ”ei ole unionin säännöksiä”, jolloin olisi sovellettava tätä autonomiaa koskevaa unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä.⁹ Koska perusoikeuskirjan 47 artiklaa sovelletaan käsiteltävään asiaan, nähdäkseni ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu tehokkuusperiaatteen kannalta olisi tarpeetonta. Myöskään vastaavuusperiaate ei ole mielestäni merkityksellinen tässä tapauksessa,

⁶ Ks. mm. ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä (COM(2013) 821 final), perustelujen 10, 11 ja 17 kohta. Ks. myös esim. Mitsilegas, V., *EU Criminal Law*, 2. painos, Hart, Oxford, 2022, erityisesti s. 254–295.

⁷ Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevan oikeuden tunnustaminen tietyssä yksittäistapauksessa edellyttää, että henkilö, joka vetoaa siihen, vetoaa unionin oikeudessa taattuihin oikeuksiin tai vapauksiin tai että tämä henkilö on sellaisten syytetoimien kohteena, jotka merkitsevät perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua unionin oikeuden soveltamista (ks. tuomio 22.2.2022, RS (Perustuslakituomioistuimen tuomioiden vaikutus), C-430/21, EU:C:2022:99, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

⁸ Tuomio 26.2.2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, 29 kohta).

⁹ Ks. tuomio 17.5.2022, Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397, 22 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

koska mikään asiakirja-aineistossa ei viittaa siihen, että unionin oikeuteen perustuvia oikeussuojakeinoja ja kansalliseen oikeuteen perustuvia oikeussuojakeinoja, joiden kohde ja peruste ovat samankaltaiset, kohdeltaisiin eri tavoin.

33. Katson näin ollen, että ennakkoratkaisukysymykset koskevat direktiivin 2016/343 8 ja 9 artiklan tulkintaa, kun niitä luetaan perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa.

34. Ennakkoratkaisupyyntöissä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pitää tätä tulkintaa epäselvänä, kun otetaan huomioon unionin tuomioistuimen esittämät täsmennykset tuomion Stangalov 37–43 kohdassa, joiden sisältö on sen mielestä ristiriitainen. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy unionin tuomioistuimelta erityisesti, onko se, että rikosoikeudellisen menettelyn kohteena oleva henkilö vastaanottaa henkilökohtaisesti syytteen tutkintavaiheessa, rinnastettava tämän henkilön tietoisuuteen häntä vastaan vireille pantavasta oikeudenkäynnistä ja mitä oikeudellisia seurauksia aiheutuu, jos henkilö pakenee ennen kuin hänet haastetaan vastaajaksi tuomioistuimeen.

35. Tämän vuoksi on katsottava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy kahdella kysymyksellään, jotka on tutkittava yhdessä, ovatko direktiivin 2016/343 8 ja 9 artikla, tulkittuina perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, esteenä kansalliselle säännöstölle ja käytännölle, joiden mukaan poissa olevana tuomitulta evätään oikeus uuteen oikeudenkäyntiin sillä perusteella, että hän on paennut sen jälkeen, kun hän oli vastaanottanut häntä vastaan laaditun alustavan syytekirjelmän tähän tuomitsemiseen johtaneen rikosoikeudellisen menettelyn tutkintavaiheessa, mikä on estänyt toimivaltaisia viranomaisia antamasta hänelle henkilökohtaisesti tiedoksi lopullista syytekirjelmää sekä ilmoittamasta oikeudenkäynnin ajankohtaa ja paikkaa ja tuomioistuimeen saapumatta jättämisen seurauksia. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii myös direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua kohtuullisiksi katsottavien toimien käsitettä sen arvioimiseksi, onko asianomainen henkilö riittävän tietoinen oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta, sekä direktiivin 8 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettua valtuutetun edustajan käsitettä sen määrittämiseksi, riittääkö se, että viran puolesta määrätty asianajaja on edustanut henkilöä koko tuomioistuimenmenettelyn ajan, täyttämään poissa olevana tuomitun edustamista koskevan velvollisuuden.

B Vastaajan oikeutta olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään koskevat yleiset periaatteet

36. On huomattava, että direktiivin 2016/343 tavoitteena on sen 1 artiklan mukaan vahvistaa yhteisiä vähimmäissääntöjä tietyistä rikosoikeudellisiin menettelyihin liittyvistä näkökohdista, kuten oikeudesta olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään. Kuten direktiivin johdanto-osan 33 perustelukappaleessa nimenomaisesti todetaan, tämä oikeus kuuluu erottamattomana osana oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaan perusoikeuteen,¹⁰ joka vahvistetaan Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 6 artiklassa. Tätä määräystä vastaavat, kuten perusoikeuskirjan selityksissä¹¹ tarkennetaan, perusoikeuskirjan 47 artiklan toinen ja kolmas kohta ja 48 artikla. Unionin tuomioistuimen on siis huolehdittava

¹⁰ Tuomio Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti) (25 kohta).

¹¹ EUVL 2007, C 303, s. 17.

siitä, että tulkinta, jonka se omaksuu näistä viimeksi mainituista määräyksistä, turvaa suojelulle tason, jolla ei loukata Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan, sellaisena kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on sitä tulkinnut, tarjoamaa tasoa.¹²

37. Unionin tuomioistuin totesi näitä perusoikeuskirjan määräyksiä soveltaessaan 26.2.2013 antamassaan tuomiossa Melloni,¹³ että vaikka rikosasian vastaajan oikeus olla henkilökohtaisesti läsnä oikeudenkäynnissä on oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden olennainen osa, se ei ole ehdoton. Vastaaja voi omasta halustaan nimenomaisesti tai hiljaisesti luopua siitä, kunhan luopuminen osoitetaan yksiselitteisesti ja siihen liitetään vähimmäistakeet, jotka vastaavat sen vakavuutta; oikeudesta ei myöskään voida luopua tärkeän yleisen edun vastaisesti. Oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei erityisesti voida todeta loukatun, vaikka vastaaja ei ole ollut oikeudenkäynnissä läsnä henkilökohtaisesti, jos hänelle on ilmoitettu oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta tai jos häntä on puolustanut hänen valtuuttamansa oikeudenkäyntiasiamies.

38. Direktiivin 2016/343 8 artiklan 1 kohdassa, jossa kodifoidaan kyseiseen tuomioon perustuva oikeuskäytäntö ja sovelletaan sitä rikosoikeudellisiin menettelyihin, jäsenvaltiot veloitetaan huolehtimaan siitä, että oikeutta olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään kunnioitetaan. Direktiivin 8 artiklan 2 ja 4 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat kuitenkin tietyin edellytyksin säätää, että oikeudenkäynti voidaan järjestää vastaajan poissa ollessa.¹⁴

39. Jos direktiivin 8 artiklan 2 kohdan edellytykset täyttyvät, direktiivin 8 artiklan 3 kohdassa säädetään, että epäillyn tai syytetyn syyllisyyttä tai syyttömyyttä koskeva ratkaisu voidaan panna täytäntöön häntä vastaan.

40. Jos taas nämä edellytykset eivät täyty, ratkaisu voidaan tehdä epäillyn tai syytetyn poissa ollessa ja panna täytäntöön, mutta kun hänelle ilmoitetaan siitä, erityisesti kun hänet otetaan kiinni, hänelle on ilmoitettava myös kaikista oikeussuojakeinoista ratkaisun osalta. Direktiivin 8 artiklan 4 kohdan ja 9 artiklan, joilla on välitön oikeusvaikutus, nojalla asianomaisella henkilöllä on ”oikeus uuteen oikeudenkäyntiin tai muuhun oikeussuojakeinoon, joka mahdollistaa asian käsittelyn uudelleen – ja joka voi johtaa alkuperäisen päätöksen kumoamiseen” (jäljempänä oikeus uuteen oikeudenkäyntiin).¹⁵

41. Tästä seuraa, että poissa olevana tuomitulta henkilöltä voidaan evätä oikeus uuteen oikeudenkäyntiin vain, jos direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetyt edellytykset täyttyvät.¹⁶ Kun otetaan huomioon tuomioon Melloni¹⁷ ja tuomioon Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti)¹⁸ perustuva unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, tätä virkettä on kuitenkin tulkittava siten, että se sisältää myös vaatimuksen vapaaehtoisesta ja yksiselitteisestä luopumisesta, vaikka tämä vaatimus ei käy ilmi direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan sanamuodosta. Vaikka kyseisessä säännöksessä ei mainita nimenomaisesti luopumista, unionin tuomioistuin on tulkinnut sen vaatimukseksi, joka on siinä

¹² Ks. vastaavasti tuomio 8.12.2022, HYA ym. (Mahdottomuus kuulustella syytettyä vastaan todistavia todistajia) (C-348/21, EU:C:2022:965, 40 kohta).

¹³ C-399/11, EU:C:2013:107, 49 kohta.

¹⁴ Tuomio Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti) (26 kohta).

¹⁵ Tuomio Stangalov (35 kohta), jossa viitataan tuomion Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti) 26–28 kohtaan.

¹⁶ Tuomio Stangalov (36 kohta).

¹⁷ Tuomio 26.2.2013 (C-399/11, EU:C:2013:107).

¹⁸ 31 kohta.

esitettyjen kriteerien taustalla. Mielestäni tällainen vaatimus voisi perustua direktiivin 8 artiklan 1 kohdassa vahvistettuun läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevaan oikeuteen, joka ei ole ehdoton oikeus.¹⁹

C Oikeuskäytäntöön perustuvat kolme vaatimusta

42. Tuomion Stangalov, jossa taas viitataan tuomioon Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti), 37–43 kohdan tarkastelu osoittaa, että ratkaistessaan, onko poissa olevana tuomitulla oikeus uuteen oikeudenkäyntiin, kansallisen tuomioistuimen on selvitettävä, onko poissa olevana tuomitsemiseen johtaneessa menettelyssä noudatettu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeita.

43. On huomattava, että unionin tuomioistuin totesi tuomiossa Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti),²⁰ että jäsenvaltioille annettu mahdollisuus toimittaa oikeudenkäynti vastaajan poissa ollessa ja panna ratkaisu täytäntöön säätämättä oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin perustuu kolmeen kumulatiiviseen vaatimukseen. Ensinnäkin asianomaiselle henkilölle on asianmukaisesti ilmoitettava oikeudenkäynnistä (ilmoittamista koskeva vaatimus). Toiseksi hänen on vapaaehtoisesti ja yksiselitteisesti päätettävä olla käyttämättä oikeuttaan olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään (luopumista koskeva vaatimus). Kolmanneksi oikeudenkäynnin järjestämisen vastaajan poissa ollessa on täytettävä vaatimus, joka perustuu direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan sanamuotoon ja joka koskee kahta vaihtoehtoista edellytystä, joiden mukaan asianomaiselle henkilölle on asianmukaisesti ilmoitettu poissaolon seurauksista (direktiivin 8 artiklan 2 kohdan a alakohta) tai häntä on edustanut valtuutettu edustaja (direktiivin 8 artiklan 2 kohdan b alakohta).

44. Seuraavissa kohdissa tarkastelen perusteellisemmin näitä kolmea kumulatiivista vaatimusta.

1. Oikeudenkäynnistä ilmoittamista koskeva vaatimus

45. Ensinnäkin ilmoittamista koskeva vaatimus käy ilmi jo direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan a ja b alakohdan sanamuodosta.

46. Direktiivin 2016/343 johdanto-osan 36 perustelukappaleesta ilmenee, että asianomaiselle on ilmoitettu oikeudenkäynnistä asianmukaisesti, jos hänelle on ”haasteella henkilökohtaisesti” tai ”muilla keinoin” annettu hyvissä ajoin ”virallinen tieto oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta” ”sitä, että hän on voi tulla tietoiseksi oikeudenkäynnistä”. Unionin lainsäätäjän mukaan sillä, että asianomaiselle henkilölle ilmoitetaan poissaolon seurauksista, tarkoitetaan erityisesti sitä, että henkilölle ilmoitetaan hyvissä ajoin, että ”asia voidaan ratkaista, vaikka hän jättää saapumatta oikeudenkäyntiin”.²¹

¹⁹ Ks. tästä direktiivin 2016/343 johdanto-osan 35 perustelukappale, jossa täsmennetään, että epäillyn tai syytetyn oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä ei ole ehdoton oikeus ja että epäillyn tai syytetyn olisi voitava tietäen edellytyksin joko nimenomaisesti tai hiljaisella suostumuksella, mutta yksiselitteisesti, luopua tästä oikeudesta (ks. tuomio Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti) (26 kohta)).

²⁰ 33 ja 34 kohta.

²¹ Ks. direktiivin 2016/343 johdanto-osan 36 perustelukappale. Ks. myös tuomio Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti) (39 ja 40 kohta).

47. Unionin tuomioistuin on todennut, että jos asianomaiselle henkilölle ei ole ilmoitettu hyvissä ajoin hänen oikeudenkäynnistään, tällä henkilöllä on lähtökohtaisesti oikeus uuteen oikeudenkäyntiin.²² Tässä tarkoituksessa unionin tuomioistuin on ottanut käyttöön kaksi edellytystä sen määrittämiseksi, onko henkilölle ilmoitettu hänen oikeudenkäynnistään, nimittäin toimivaltaisten viranomaisten huolellisuuden ja vastaajan huolellisuuden.²³ On pohdittava yhtäältä, ovatko nämä viranomaiset ryhtyneet kohtuullisiin toimenpiteisiin tiedon toimittamiseksi vastaajalle, ja toisaalta, onko vastaaja pyrkinyt saamaan tietoa vai välttelemään sen vastaanottamista.

48. Ensin mainitun edellytyksen osalta unionin tuomioistuin totesi tuomiossa Stangalov, että huolimatta siitä, että asianomainen henkilö on paennut sen jälkeen, kun hän oli vastaanottanut alustavan syytekirjelmän, tämän henkilön katsotaan saaneen pätevästi tiedon, jos toimivaltaiset viranomaiset ovat lähettäneet virallisen asiakirjan, jossa mainitaan oikeudenkäynnin ajankohta ja paikka, osoitteeseen, jonka hän oli itse ilmoittanut tutkinnan aikana, ja jos kyseisen asiakirjan tosiasiallinen toimittaminen mainittuun osoitteeseen on näytetty toteen. Kyseisen henkilön ei kuitenkaan katsota saaneen tietoa oikeudenkäynnistä, jos nämä viranomaiset ovat tehneet kohtuullisia ponnisteluja löytääkseen mainitun henkilön ja haastaakseen hänet henkilökohtaisesti tai ilmoittaakseen hänelle muulla tavoin oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta.²⁴

49. Mielestäni direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua kohtuullisiksi katsottavien toimien käsitettä on tulkittava yhtäältä suhteellisuusperiaatteen valossa²⁵ siten, että etsintätoimien intensiteetti ja laajuus on mukautettava asianomaiseen henkilöön kohdistuvien seurausten vakavuuden ja erityisesti säädetyn rangaistuksen mukaan. Mitä ankarampi on teosta säädetty rangaistus (erityisesti mitä pidempi on vapaudenmenetyksen kesto), sitä enemmän etsintätoimia toimivaltaisten viranomaisten on siis toteutettava varmistaakseen, että asianomaista henkilöä on etsitty huolellisesti ennen kuin tämä voidaan tuomita poissa olevana. Toisaalta tätä kohtuullisiksi katsottavien toimien käsitettä on arvioitava kunkin tapauksen erityisten olosuhteiden perusteella, jolloin on otettava huomioon myös se, missä määrin toimivaltaiset viranomaiset ovat tietoisia asianomaisen henkilön olinpaikasta, sekä niiden käytettävissä olevat konkreettiset ja ajantasaiset tiedot. Näin ollen käytetyt keinot on mukautettava tosiasiallisesti käytettävissä oleviin tietoihin ja tapauksen tosiasialliseen tilanteeseen. Se, voidaanko toimivaltaisten viranomaisten toteuttamat toimet katsoa ”kohtuullisiksi”, voidaan siis määrittää vain ottamalla huomioon sekä seurausten vakavuus että kyseisen tapauksen olosuhteet.

50. Jälkimmäisellä edellytyksellä pyritään määrittämään, onko henkilö tarkoituksellisesti vältellyt tiedon saamista. Unionin tuomioistuin on täsmentänyt, että selvät ja objektiiviset viitteet voivat osoittaa henkilön pyrkineen välttelemään tiedon saamista, erityisesti jos hän on ilmoittanut väärän osoitteen toimivaltaisille viranomaisille tai jos hän on poistunut ilmoittamastaan

²² Tuomio Stangalov, 37 kohta. Tässä kohdassa mainitaan myös toinen erillinen tilanne, jossa asianomaiselle henkilölle on ilmoitettu oikeudenkäynnistä mutta ei hänen poissaolonsa seurauksista ja jossa häntä ei ole edustanut valtuutettu edustaja. Kyseinen tilanne koskee todellisuudessa kolmatta vaatimusta, jota tarkastelen jäljempänä (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 59–67 kohta).

²³ Tuomio Stangalov (37 kohta).

²⁴ Tuomio Stangalov (42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

²⁵ Ks. analogisesti eurooppalaista pidätysmääräystä koskeva oikeuskäytäntö, jossa unionin tuomioistuin edellytti, että ennen tällaisen pidätysmääräyksen antamista pidätysmääräyksen antava oikeusviranomainen valvoo erityisesti, että tällaisen määräyksen antamisedellytyksiä noudatetaan, ja tutkii, onko pidätysmääräyksen antamista pidettävä kunkin tapauksen erityispiirteiden kannalta oikeasuhteisena (ks. vastaavasti tuomio 27.5.2019, OG ja PI (Lyypekin ja Zwickaun syyttäjäviranomaiset) (C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:456, 71 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen)).

osoitteesta. Jos henkilö on tietoisesti vältellyt tiedon saamista (esimerkiksi kun hän on tahallaan ilmoittanut väärän osoitteen toimivaltaisille kansallisille viranomaisille tai kun hän ei enää ole ilmoittamassaan osoitteessa), hän ei voi vedota uutta oikeudenkäyntiä koskevaan oikeuteen.²⁶

51. Lisäksi unionin tuomioistuin pyrki tuomion Stangalov 40 ja 41 kohdassa hylkäämään perustelun, jolla ilmoittamista koskeva vaatimus voitaisiin kyseenalaistaa. Tämä perustelu koskee sitä, että koska tutkintavaiheessa ei ole varmaa, toteutuvatko lopullinen syytekirjelmä ja oikeudenkäynti, asianomaisen henkilön ei voitaisi katsoa saaneen täysimääräisesti tietoa. Tällaisen perustelun nojalla vastaaja voisi todellisuudessa välttyä oikeudenkäynniltä pelkästään vetoamalla siihen, ettei hän tiennyt, toteutuisiko oikeudenkäynti tosiasiallisesti. Unionin tuomioistuin totesi tästä, että jo se, että vastaaja on saanut tietää alustavasta syytekirjelmästä, riittää osoittamaan, että hän tiesi häntä vastaan käytävästä menettelystä ja oikeudenkäynnin mahdollisuudesta. Toisin sanoen on niin, että vaikka menettelyn jatkoa ei ollut vielä täysin vahvistettu ajankohtana, jona hän vastaanotti kyseisen asiakirjan, se ei estänyt häntä ymmärtämästä, että häneen kohdistui rikosoikeudellinen menettely ja että menettelyssä voisi mahdollisesti seurata uusi vaihe.

52. Näin ollen silloin, jos asianomainen henkilö on paennut sen jälkeen, kun hän on vastaanottanut virallisesti alustavan syytekirjelmän, mutta ennen lopullisen syytekirjelmän tiedoksiantoa, jäsenvaltiot voivat katsoa, että hänelle on pätevästi ilmoitettu oikeudenkäynnistä. Tätä varten on ensin täytettävä kolme edellytystä: syytetyn on ilmoitettava viranomaisille jokin osoite, lopullinen syytekirjelmä ja kutsu oikeudenkäyntiin on lähetettävä hyvissä ajoin ja on näytettävä, että nämä asiakirjat on toimitettu kyseiseen osoitteeseen.²⁷ Tämän jälkeen edellytetään, että toimivaltaiset viranomaiset ovat toteuttaneet kohtuullisiksi katsottavat toimet löytääkseen mainitun henkilön ja haastaakseen hänet henkilökohtaisesti tai ilmoittaakseen hänelle muulla tavoin virallisesti oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta.

53. Unionin tuomioistuin korosti kuitenkin tuomiossa HN (Maasta poistetun syytetyn oikeudenkäynti),²⁸ että jäsenvaltiot voivat turvautua poissa olevana tuomitsemiseen ainoastaan tilanteissa, joissa asianomainen henkilö olisi tosiasiallisesti voinut osallistua oikeudenkäyntiin ja luopua siitä vapaaehtoisesti ja yksiselitteisesti. Näin ollen on erotettava toisistaan edellytykset, joiden täytyessä asianomaisen henkilön voidaan olettaa saaneen tiedon oikeudenkäynnistä, ja edellytykset, joiden täytyessä hänen voidaan katsoa vapaaehtoisesti ja yksiselitteisesti luopuneen oikeudestaan olla siinä läsnä.²⁹ Näin tehdessään unionin tuomioistuin lisää uuden vaatimuksen ilmoittamista koskevan vaatimuksen lisäksi eli luopumista koskevan vaatimuksen.

2. Läsnäolo-oikeudesta luopumista koskeva vaatimus

54. Vaikka direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa ei mainita nimenomaisesti luopumisen käsitettä, unionin tuomioistuin on tukeutunut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön, joka koskee oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, ja todennut, että tämä käsite on olennainen edellytys uuden oikeudenkäynnin toteuttamatta jättämisen

²⁶ Ks. tuomion Stangalov 38 ja 39 kohta.

²⁷ Tuomio Stangalov (42 kohta).

²⁸ Tuomio 15.9.2022 (C-420/20, EU:C:2022:679, 58 kohta).

²⁹ Ks. myös tuomion Stangalov 43 kohdan sanamuoto, jossa viitataan sekä siihen, että henkilö on saanut tiedon oikeudenkäynnistä, että siihen, että hän on päättänyt vapaaehtoisesti ja yksiselitteisesti olla käyttämättä oikeuttaan olla siinä läsnä.

perustelemiseksi. Luopumista koskevalla vaatimuksella pyritään siten turvaamaan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin varmistamalla, että vastaajaa ei ole tuomittu hänen poissa ollessaan ilman, että hänellä on ollut todellinen mahdollisuus puolustautua.

55. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan sanamuoto tai henki ei estä henkilöä luopumasta vapaaehtoisesti oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeista nimenomaisesti tai hiljaisesti. Se, että oikeudesta osallistua istuntoon on luovuttu, on osoitettava yksiselitteisellä tavalla ja siihen on liittyttävä vähimmäistakeet, jotka ovat oikeassa suhteessa luopumisen vakavuuteen.³⁰ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin vahvisti 12.2.1985 antamassaan tuomiossa *Colozza v. Italia*³¹ kolme merkittävää periaatetta. Ensinnäkin vastaajan voidaan katsoa luopuneen oikeudestaan olla läsnä oikeudenkäynnissä vain, jos hänen luopumisensa on selkeä ja yksiselitteinen ja siihen liittyy takeita. Toiseksi valtio ei voi olettaa tällaista luopumista pelkästään sillä perusteella, että vastaaja ei ole saapunut oikeudenkäyntiin, yrittämättä ensin aktiivisesti etsiä häntä ja ilmoittaa hänelle häntä vastaan toteutetuista syytetoimista. Kolmanneksi tilanteessa, jossa vastaajalle ei ole koskaan ilmoitettu syytetoimista eikä hänen puolustautumisoikeuksiensa takaamiseksi ole ryhdytty toimenpiteisiin, hänellä on oltava mahdollisuus uuteen oikeudenkäyntiin.

56. Mielestäni ilmoittamista koskeva vaatimus ja luopumista koskeva vaatimus liittyvät läheisesti toisiinsa ja ovat limittäisiä. Unionin tuomioistuin täsmensi selvästi 15.9.2022 antamassaan tuomiossa *HN (Maasta poistetun syytetyn oikeudenkäynti)*,³² että oikeudenkäynti voidaan järjestää vastaajan poissa ollessa vain, jos asianomaisella henkilöllä on ollut tosiasiallinen mahdollisuus osallistua oikeudenkäyntiin ja hän on luopunut tästä oikeudesta vapaaehtoisesti. Jotta henkilön voidaan katsoa luopuneen oikeudestaan siihen, että hänet tuomitaan hänen läsnä ollessaan, viranomaisen on täytynyt tehdä kaikki voitavansa ilmoittaakseen hänelle oikeudenkäynnistä. Tämä tarkoittaa sitä, että niiden on käytettävä asianmukaisia keinoja ilmoittaakseen henkilölle oikeudenkäynnistä. Vasta täytettyään tämän ilmoittamista koskevan velvollisuuden toimivaltaiset viranomaiset voivat katsoa, että vastaaja on luopunut oikeudestaan.

57. Unionin tuomioistuin totesi tuomiossa *Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti)*³³ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön tukeutuen, että luopuminen voidaan todeta, jos on osoitettu, että syytetylle on ilmoitettu häntä vastaan vireille pannusta rikosoikeudellisesta menettelystä, että hän on tietoinen siitä, mistä häntä syytetään, ja syytteen perusteista eikä hänellä ole aikomusta osallistua oikeudenkäyntiin tai hänen tarkoituksenaan on karttaa syytetoimia.³⁴

³⁰ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 1.3.2006, *Sejdovic v. Italia*, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 86 kohta ja tuomio 13.3.2018, *Vilches Coronado ym. v. Espanja*, CE:ECHR:2018:0313JUD005551714, 36 kohta.

³¹ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 12.2.1985, CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 27–32 kohta.

³² C-420/20, EU:C:2022:679, 58 kohta.

³³ 53 kohta.

³⁴ Julkisasiamies Richard de la Tourin ratkaisuehdotus *Sofiyska rayonna prokuratura ym. (Maasta poistetun syytetyn oikeudenkäynti)* (C-420/20, EU:C:2022:157, 108 kohta). Ks. mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 1.3.2006, *Sejdovic v. Italia*, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 99 kohta ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.5.2006, *Kounov v. Bulgaria*, CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, 48 kohta. Unionin tuomioistuin viittaa myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön, jonka mukaan aikomus luopua oikeudesta olla läsnä oikeudenkäynnissä voidaan todeta muun muassa silloin, kun haastetta ei ole kyetty toimittamaan sellaisen osoitteenmuutoksen vuoksi, jonka syytetty on jättänyt ilmoittamatta toimivaltaisille viranomaisille. Tällaisessa tapauksessa asianomainen henkilö ei voi vedota uutta oikeudenkäyntiä koskevaan oikeuteen (ks. vastaavasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 26.1.2017, *Lena Atanasova v. Bulgaria*, CE:ECHR:2017:0126JUD005200907, 52 kohta).

58. Totean vielä, että julkisasiamies Richard de la Tour käsitteli ratkaisuehdotuksessa Sofiyska rayonna prokuratura ym. (Maasta poistetun syytetyn oikeudenkäynti) (C-420/20, EU:C:2022:157) täydellisyysden vuoksi kysymystä siitä, tarkoittaako luopuminen, joka tapahtuu rikosoikeudellisen menettelyn varhaisessa vaiheessa, jossa toimivaltainen viranomainen tutkii asian, suostumusta siihen, että henkilö tuomitaan hänen poissa ollessaan. Julkisasiamiehen mukaan direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että se on esteenä tällaiselle luopumiselle,³⁵ koska se olisi muun muassa vastoin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaista linjaa,³⁶ jonka mukaan luopuminen oikeudesta olla läsnä oikeudenkäynnissä on näytettävä toteen konkreettisten, objektiivisten ja asiaankuuluvien seikkojen perusteella.³⁷

3. Oikeudenkäynnistä poissaolon seurauksista ilmoittamista ja valtuutetun edustajan edustamista koskeva vaatimus

59. Vaikka vastaajan oletetaan saaneen hyvissä ajoin tiedon oikeudenkäynnistä ja luopuneen oikeudestaan olla läsnä, direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan a ja b alakohdan perusteella edellytetään vielä, että hänelle on ilmoitettu poissaolon seurauksista (ensimmäinen edellytys) tai että häntä on edustanut valtuutettu edustaja (toinen edellytys). Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 43 kohdassa on todettu, kolmas vaatimus jakautuu kahteen vaihtoehtoiseen edellytykseen.

60. Ensimmäinen edellytys, jota tarkoitetaan direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan a alakohdassa, koskee epäillylle tai syytetylle toimitettujen tietojen sisältöä. Toisin sanoen tämän henkilön on pitänyt saada tieto siitä, että ratkaisu hänen syyllisyydestään tai syyttömyydestään voidaan antaa ja panna täytäntöön, vaikka hän ei saavu oikeudenkäyntiin. Tässä tapauksessa on pääasian olosuhteiden perusteella selvää, ettei tätä edellytystä sovelleta, sillä M. S. T:lle ei ole ilmoitettu poissaolon seurauksista.

61. Toinen edellytys, jota tarkoitetaan direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan b alakohdassa, liittyy siihen, että epäiltyä tai syytettyä edustaa asianajaja. Se koskee tapausta, jossa tämä henkilö, jolle on ilmoitettu oikeudenkäynnistä, on tietoisesti valinnut, että häntä edustaa oikeudenkäyntiasiamies sen sijaan, että hän olisi henkilökohtaisesti läsnä oikeudenkäynnissä. Tämä on lähtökohtaisesti omiaan osoittamaan, että hän on päättänyt olla osallistumatta oikeudenkäyntiinsä, ja samalla taataan hänen oikeutensa puolustautua. Kuten direktiivin johdanto-osan 37 perustelukappaleesta ilmenee, direktiivissä tarkoitettu ”valtuutus” nimittäin edellyttää, että asianomainen henkilö on itse antanut edustajan – mahdollisesti hänelle viran puolesta määrätyn edustajan – tehtäväksi edustaa häntä.

62. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että jokaisen syytetyn oikeus tulla tehokkaasti – tarvittaessa viran puolesta määrätyn –asianajajan puolustamaksi, on yksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin peruslähtökohdista. Syytetty ei menetä tätä oikeutta pelkästään sillä perusteella, ettei hän ole osallistunut asian käsittelyyn. Rikosoikeusjärjestelmän

³⁵ Ks. julkisasiamies Richard de la Tourin ratkaisuehdotus Sofiyska rayonna prokuratura ym. (Maasta poistetun syytetyn oikeudenkäynti) (C-420/20, EU:C:2022:157, 108 kohta).

³⁶ Ks. julkisasiamies Richard de la Tourin ratkaisuehdotus Sofiyska rayonna prokuratura ym. (Maasta poistetun syytetyn oikeudenkäynti) (C-420/20, EU:C:2022:157, 106 kohta) ja mm. siinä mainitut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot eli tuomio 1.3.2006, Sejdivic v. Italia (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 98 ja 99 kohta); tuomio 23.5.2006, Kounov v. Bulgaria (CE:ECHR:2006:0523JUD002437902, 47 kohta); tuomio 26.1.2017, Lena Atanasova v. Bulgaria (CE:ECHR:2017:0126JUD005200907, 52 kohta) ja tuomio 2.2.2017, Ait Abbou v. Ranska (CE:ECHR:2017:0202JUD004492113, 62–65 kohta).

³⁷ Tästä oikeuskäytännöstä ilmenee, että näiden seikkojen on osoitettava, että henkilölle on ilmoitettu häntä vastaan vireille pannusta rikosoikeudellisesta menettelystä, että hänelle on ilmoitettu täsmällisesti se, mistä häntä syytetään, ja syytteen perusteista ja että hän on selvästi ja yksiselitteisesti luopunut oikeudestaan saapua oikeudenkäyntiin ja puolustaa itseään. Julkisasiamies korostaa tältä osin, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan ei riitä, että syytetty on ainoastaan kuullut puhuttavan epämääräisesti tai epäsuorasti rikosoikeudellisen menettelyn aloittamisesta. Hänelle on annettava siitä tieto virallisesti ja täsmällisesti.

oikeudenmukaisuuden kannalta on siksi olennaisen tärkeää, ettei syytetyn oikeudenkäynnistä poissaolon seurauksena poiketa tämän oikeudesta saada puolustaja ja että häntä puolustetaan asianmukaisesti sekä ensimmäisessä oikeusasteessa että muutoksenhakuasteessa.³⁸

63. Epäillyn tai syytetyn luopuminen oikeudesta olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti edellyttää, että otetaan huomioon yksityiskohtaiset säännöt, jotka koskevat sitä, että syytettyä ja maasta poistettua henkilöä edustaa asianajaja.³⁹ Perustavanlaatuisissa tuomioissa *Krombach v. Ranska*⁴⁰ ja *Sejdovic v. Italia*⁴¹ vahvistetaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vakiintunut kanta, jonka mukaan se, että henkilöä tosiasiallisesti edustaa asianajaja, on olennaisen tärkeää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin varmistamiseksi, myös silloin, jos vastaaja tuomitaan tämän poissa ollessa. Erityisesti jälkimmäisessä tuomiossa korostetaan, että vastaajan poissaolo ei saa estää tosiasiallista ja tehokasta puolustusta.⁴²

64. Mielestäni tästä seuraa, että viran puolesta määrätyllä asianajajalla on oltava todellinen edustustehtävä, jolla varmistetaan vastaajan etujen tehokas puolustus myös tämän poissa ollessa. Ei riitä, että asianajaja on muodollisesti nimetty; hänen on voitava osallistua aktiivisesti oikeudenkäyntiin ja puolustaa vastaajaa merkityksellisellä tavalla, jotta oikeutta puolustukseen kunnioitettaisiin. Käsitykseni mukaan näissä tuomioissa ei kuitenkaan määritellä tarkkaan asianajajan valtuuttamista koskevia menettelytapoja.

65. Unionin tuomioistuin totesi tästä tuomiossa *Spetsializirana prokuratura* (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti),⁴³ että ennakkoratkaisupyyntön mukaan vastaajan edustajaksi viran puolesta määrätty asianajaja ei ollut missään vaiheessa ollut yhteydessä tähän henkilöön, joka ei myöskään ollut tuonut esiin näkemystään tämän asianajajan nimeämisestä. Unionin tuomioistuimen mukaan tällaisessa tilanteessa ei voida katsoa, että henkilö olisi ”valtuuttanut” edustajan kyseisessä säännöksessä tarkoitetulla tavalla, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen oli selvitettävä kansallisessa oikeudessa säädettyjen edellytysten mukaisesti. Direktiivin 8 artiklan 2 kohdan b alakohdassa ja johdanto-osan 37 perustelukappaleessa tarkoitettu ”valtuutetun edustajan” käsite edellyttää, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin varmistuu siitä, että ”asianomainen henkilö on itse antanut edustajan – mahdollisesti hänelle viran puolesta määrätyn edustajan – tehtäväksi edustaa häntä”, mikä edellyttää todellista ja merkityksellistä vuorovaikutusta asianomaisen henkilön ja hänen asianajajansa välillä.

66. Tässä yhteydessä haluan huomauttaa, että direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan b alakohdassa edellytetään, että vastaajaa edustaa *hänen valtuuttamansa* edustaja, mikä merkitsee sitä, että vastaajan on itse nimettävä asianajaja tai tämä on nimettävä hänen suostumuksellaan oikeudenkäyntiä varten. Se, että asianajaja on avustanut kyseistä henkilöä tutkinnassa, ei välttämättä tarkoita sitä, että tämä asianajaja olisi nimenomaisesti valtuutettu edustamaan häntä oikeudenkäynnissä hänen poissa ollessaan. Näin ollen tarvitaan vastaajan nimenomaisesti tai implisiittisesti antama selvä suostumus siihen, että kyseinen asianajaja edustaa häntä

³⁸ Ks. tästä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 13.2.2001, *Krombach v. Ranska* (CE:ECHR:2001:0213JUD002973196, 89 kohta) ja tuomio 1.3.2006, *Sejdovic v. Italia* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 91 kohta).

³⁹ Julkisasiamies Richard de la Tourin ratkaisuehdotus *Sofiyska rayonna prokuratura ym.* (Maasta poistetun syytetyn oikeudenkäynti) (C-420/20, EU:C:2022:157, 99 kohta).

⁴⁰ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 13.2.2001, CE:ECHR:2001:0213JUD002973196, 89 kohta.

⁴¹ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 1.3.2006, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 91–94 kohta.

⁴² Euroopan ihmisoikeustuomioistuin toteaa 1.3.2006 antamassaan tuomiossa *Sejdovic v. Italia* (CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 94 kohta), että pelkkä asianajajan nimeäminen ei automaattisesti takaa vastaajalle *tehokasta* puolustusta.

⁴³ 56 kohta.

oikeudenkäynnissä hänen poissa ollessaan. Tästä seuraa, että sillä, että asianajaja on avustanut henkilöä jo tutkinnassa, voi olla merkitystä, koska se voi viitata puolustuksen jatkuvuuteen. Tämä seikka ei kuitenkaan yksinään riitä täyttämään direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan b alakohdassa säädettyä edellytystä, koska on osoitettava, että vastaaja on tosiasiallisesti valtuuttanut kyseisen asianajajan edustamaan itseään oikeudenkäynnissä.

67. Siltä osin kuin kyse on ajankohdasta, jona tämän yhteydenpidon on tapahduttava, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tai unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä ei mainita tarkkaa ajankohtaa asianajajan ja tämän asiakkaan väliselle yhteydenpidolle, mutta niissä vahvistetaan peruseriaatteen, joiden perusteella voidaan arvioida, onko yhteydenpito ollut tehokasta ja riittävää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin varmistamiseksi. Tuomioistuimen on siten arvioitava, onko asianajajan tarjoama apu tehokasta menettelyn varhaisimmista vaiheista lähtien sekä vastaajan poissa ollessa käydyn oikeudenkäynnin aikana.⁴⁴ Jos vastaajalla on asianajaja mutta tämä ei koskaan tapaa häntä tai ole häneen yhteydessä tehokkaan puolustuksen mahdollistavalla tavalla, tällä voidaan katsoa rikottavan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen c kohtaa, jossa määrätään muun muassa oikeudesta puolustautua asianajajan välityksellä. Näin ollen Euroopan ihmisoikeustuomioistuin edellyttää, että tehokkaan yhteydenpidon takaamiseksi on ryhdytty toimiin siinäkin tapauksessa, että vastaajan puolustus toteutuu tämän poissa ollessa.⁴⁵

D Soveltaminen nyt käsiteltävään asiaan

68. Nyt käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyyntöstä ilmenee, että kansallinen tuomioistuin pitää epäselvänä, onko poissa olevana tuomitulta mahdollista evätä oikeus uuteen oikeudenkäyntiin sillä perusteella, että hän on paennut sen jälkeen, kun hän on vastaanottanut alustavan syytekirjelmän, mikä on estänyt toimivaltaisia viranomaisia antamasta hänelle henkilökohtaisesti tiedoksi lopullista syytekirjelmää sekä ilmoittamasta oikeudenkäynnin ajankohtaa ja paikkaa ja tuomioistuimeen saapumatta jättämisen seurauksia. Ennakkoratkaisupyyntöstä ilmenee tältä osin, että NPK:n 423 §:n 1 momentin toista virkettä koskevan Bulgarian oikeuskäytännön mukaan oikeutta uuteen oikeudenkäyntiin ei myönnetä henkilölle, joka on paennut sen jälkeen, kun häneen on tutkintamenettelyn aikana kohdistettu tutkintatoimia rikoksesta epäiltynä.

69. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epäilyt kohdistuvat näin ollen siihen, onko kyseisen tuomioistuimen päätös evätä poissa olevana tuomitulta oikeus uuteen oikeudenkäyntiin, kun toimivaltaisten viranomaisten on ollut mahdollista toimittaa tiedoksianto vastaajalle henkilökohtaisesti, yhteensopiva direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 ja 4 kohdan ja 9 artiklan kanssa.

70. Nyt käsiteltävässä asiassa on ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen asiana arvioida edellä esitetyt täsmennykset huomioon ottaen, onko Bulgarian lainsäätäjän käyttöön ottama prosessuaalinen järjestelmä direktiivin 2016/343 mukainen. Unionin tuomioistuin voi kuitenkin esittää tämän arvioinnin kannalta hyödyllisiä näkökohtia.⁴⁶

⁴⁴ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi 2.11.2010 antamassaan tuomiossa *Sakhnovski v. Venäjä* (CE:ECHR:2010:1102JUD002127203, 98 kohta), että viran puolesta määrätty asianajaja, joka ei ole etukäteen ollut yhteydessä päämieheensä eikä siten voi varmistaa todellista puolustusta, ei täytä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksia.

⁴⁵ Ks. vastaavasti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 1.3.2006, *Sejdovic v. Italia*, CE:ECHR:2006:0301JUD005658100, 86 kohta ja tuomio 12.2.1985, *Colozza v. Italia* (CE:ECHR:1985:0212JUD000902480, 27–32 kohta).

⁴⁶ Ks. analogisesti tuomio 16.1.2025, VB II (Ilmoittaminen oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin) (C-400/23, EU:C:2025:14, 54 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

71. Kuten komissio korostaa kirjallisissa huomautuksissaan, ensi arviolta NPK:n 423 §:n 1 momentti on edelleen ongelmallinen, koska tähän säännökseen ei sisälly riittävän selvästi kaikkia direktiivissä 2016/343 säädettyjä uuden oikeudenkäynnin epäämisen edellytyksiä. Sekä tämä säännös että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kyseistä säännöstä koskeva oikeuskäytäntö näyttävätkin olevan ristiriidassa direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan ja 9 artiklan kanssa siltä osin kuin niissä evätään poissa olevana tuomitulta oikeus uuteen oikeudenkäyntiin pelkästään sillä perusteella, että hän on paennut sen jälkeen, kun häneen oli tutkintavaiheessa kohdistettu tutkintatoimia rikoksesta epäiltynä, mutta hänelle ei vielä ollut asianmukaisesti ilmoitettu oikeudenkäynnistä (eikä sen ajankohtaa ja paikkaa) direktiivin 8 artiklan 2 kohdan a ja b alakohdan mukaisesti.⁴⁷

72. Pääasian olosuhteiden osalta unionin tuomioistuimelle toimitetusta asiakirja-aineistosta ilmenee, että kun M. S. T. vastaanotti 5.2.2024 alustavan syytekirjelmän, hänelle ilmoitettiin henkilökohtaisesti häneen kohdistuvasta syyteestä tutkintavaiheessa. Hän poistui Bulgariasta 16.2.2024, vaikka hänellä oli velvollisuus käydä säännöllisin väliajoin ilmoittautumassa asuinpaikkansa poliisiviranomaiselle. Koska M. S. T. ei kuitenkaan vastaanottanut syytekirjelmää, vaikuttaa siltä, ettei hänellä ollut nimenomaista tietoa oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta eikä poissaolonsa seurauksista, mikä voisi sulkea pois direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan a alakohdan soveltamisen. Koska on mahdollista, ettei vastaajalle ilmoitettu istunnosta direktiivin 8 artiklan 2 ja 4 kohdan mukaisesti, hänellä voisi olla oikeus uuteen oikeudenkäyntiin direktiivin 9 artiklan nojalla.

73. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toisessa ennakkoratkaisukysymyksessään esittämien seikkojen osalta on tutkittava, voiko se, että vastaaja on siitä huolimatta, että hänelle on virallisesti ilmoitettu häneen kohdistuvasta rikosepäilystä ja tutkinnan aloittamisesta, tarkoituksellisesti vältellyt haasteen tiedoksiantoa poistumalla osoitteesta, jossa hänen oli määrä noudattaa hänelle määrättyä toimenpidettä, jonka mukaan hänellä on velvollisuus käydä säännöllisin väliajoin ilmoittautumassa asuinpaikkansa poliisiviranomaiselle, ja Rayonen sad Montanan kohtuullisiksi katsottavista syytekirjelmän tiedoksi antamista koskevista toimista huolimatta oikeuttaa sen, että häneltä evätään oikeus uuteen oikeudenkäyntiin poissa olevana tuomitsemisen jälkeen.

74. Tältä osin keskeinen kysymys on se, voidaanko M. S. T:n käyttäytymistä tulkita siten, että hän on vapaaehtoisesti luopunut oikeudestaan olla läsnä oikeudenkäynnissä. Tässä tarkoituksessa on pohdittava, ovatko rikosoikeudellisissa menettelyissä toimivaltaiset viranomaiset toteuttaneet kohtuullisiksi katsottavia toimia M. S. T:n haastamiseksi. Kuten olen edellä todennut,⁴⁸ toimivaltaisten viranomaisten on pitänyt tehdä kohtuullisia ponnisteluja löytääkseen tämän henkilön ja haastaakseen hänet henkilökohtaisesti tai ilmoittaakseen hänelle muulla tavoin oikeudenkäynnin ajankohdasta ja paikasta.⁴⁹ Vain tällä edellytyksellä voidaan katsoa, että asianomainen henkilö on vapaaehtoisesti ja yksiselitteisesti luopunut oikeudestaan osallistua oikeudenkäyntiin.

75. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on varmistettava, ovatko viranomaiset toteuttaneet tällaisia kohtuullisiksi katsottavia toimia. Tässä mielessä voi vaikuttaa yllättävältä, ettei toimivaltainen tuomioistuin nähtävästi onnistunut löytämään M. S. T:tä ilmoittaakseen hänelle oikeudenkäynnin etenemisestä ja hänen poissaolonsa seurauksista, vaikka hänet

⁴⁷ Komissio ilmoittaa aloittaneensa kyseistä jäsenvaltiota vastaan jäsenyyssvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan menettelyn, koska se on saattanut direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohdan ja 9 artiklan virheellisesti osaksi kansallista oikeusjärjestystä.

⁴⁸ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 48 kohta.

⁴⁹ Tuomio Stangalov (42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

löydettiin suhteellisen pian langettavan tuomion antamisen jälkeen, sillä hän aloitti rangaistuksensa suorittamisen alle kuukauden kuluttua tuomion lainvoimaiseksi tulosta. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on näin ollen varmistuttava siitä, että ennen oikeudenkäyntiä toteutetut toimenpiteet olivat riittäviä ja oikeasuhteisia, kun otetaan huomioon rikoksen vakavuus ja siitä säädetty rangaistus.⁵⁰

76. Kuten komissio on esittänyt, erityisesti tilanteessa, jossa toimivaltaisilla viranomaisilla on tietoa siitä, että henkilö on muuttanut ja oleskelee toisen jäsenvaltion alueella, voitaisiin pitää kohtuullisena, että nämä viranomaiset tallentavat SIS-järjestelmään kuulutuksen asetuksen 2018/1862 34 artiklan 1 kohdan c alakohdan nojalla, koska sen avulla voidaan löytää (pitkälti automatisoidusti) henkilöt, jotka haastetaan rikosoikeudellisen menettelyn yhteydessä tuomioistuimeen.⁵¹

77. Pääasian olosuhteissa unionin tuomioistuimelle toimitetusta asiakirja-aineistosta ilmenee, että syyte koski törkeää tahallista rikosta, josta voidaan määrätä huomattavan pitkä vapausrangaistus.⁵² Kansalliset viranomaiset näyttivät olleen tietoisia siitä, että M. S. T. työskenteli Saksassa, ja ne merkitsivät kansallisiin tietokantoihin hänen poistuneen Bulgariasta 16.2.2024. Näin ollen ne näyttivät tienneen M. S. T:n lähdöstä ulkomaille. Tässä tilanteessa on pohdittava, oliko niillä velvollisuus etsiä asianomaista henkilöä SIS-järjestelmän kautta ennen kuin hänet tuomittiin poissa olevana. Jos rikos on vakava ja siitä säädetty rangaistus huomattava, kuulutus SIS-järjestelmään ja siitä tarkistaminen ovat välttämättömiä seikkoja, jotta voidaan katsoa, että toimivaltaiset viranomaiset ovat toteuttaneet kohtuullisiksi katsottavat toimet ilmoittaakseen asianomaiselle vastaajalle henkilökohtaisesti, erityisesti jos niillä oli jo painavia viitteitä hänen olinpaikastaan ulkomailla. Näiden seikkojen valossa se, että toimivaltaiset viranomaiset jatkoivat rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevan henkilön etsimistä vain valtion sisällä ja määräisivät, että alueellisen yksikön virkamies toimittaa hänelle syytekirjelmän sekä oikeudenkäynnin ajankohtaa ja paikkaa koskevat tiedot, ei näytä olevan riittävä peruste päätellä, että nämä viranomaiset ovat toteuttaneet kohtuullisiksi katsottavia toimia. Tämän arvioiminen on kuitenkin ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävä.

78. Tarkasteltaessa lisäksi edellytystä, jonka mukaan syytettyä edustaa asianajaja valtuutetun edustajan edustamista koskevan vaatimuksen mukaisesti (direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu toinen edellytys), unionin tuomioistuimelle toimitetusta asiakirja-aineistosta ilmenee, että M. S. T. ilmoitti haluavansa, että häntä edustaa viran puolesta määrätty asianajaja, joka oli läsnä vastaajan poissa ollessa järjestetyssä oikeudenkäynnissä. Tutkintavaiheessa annettu valtuutus ei kuitenkaan automaattisesti koske vastaajan poissa ollessa järjestettyä oikeudenkäyntiä. Kuten tämän ratkaisuehdotuksen 66 kohdassa on jo todettu, on osoitettava, että vastaaja on tosiasiallisesti valtuuttanut kyseisen asianajajan edustamaan itseään oikeudenkäynnissä. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on myös selvitettävä, onko kyseinen asianajaja ollut riittävästi yhteydessä M. S. T:hen ja pitänyt asiakkaansa ajan tasalla oikeudenkäynnistä.

⁵⁰ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 49 kohta.

⁵¹ Asetuksen 2018/1862 34 artiklan sisältyvä ilmaisu ”toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä” merkitsee sitä, että velvollisuus riippuu toimivaltaisen kansallisen viranomaisen tahdosta.

⁵² Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että viran puolesta määrätty asianajaja on kyseisessä tuomioistuimessa esittänyt hakemuksen perusteltavuutta koskevan argumentin, jonka mukaan ”syyte koski törkeää tahallista rikosta, josta voidaan määrätä yli viiden vuoden vapausrangaistus, minkä vuoksi tuomitun olisi pitänyt olla läsnä asian käsittelyssä”.

79. Tehokkuusperiaatteen osalta unionin tuomioistuin on jo todennut, että on varmistettava, että rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamisen hakemista koskeva menettely johtaa siihen, että oikeus uuteen oikeudenkäyntiin tunnustetaan kaikissa tapauksissa, joissa direktiivin 2016/343 8 artiklan 2 kohdassa säädetty edellytykset eivät täyty.⁵³ Kuten olen jo selittänyt, mielestäni tätä virkettä on tulkittava siten, että se sisältää todellisuudessa edellä mainitut kolme kumulatiivista vaatimusta.⁵⁴ Unionin tuomioistuin korosti myös tuomion Stangalov 44 kohdassa, että jollei kansallisen tuomioistuimen tehtävänä olevista tarkistuksista muuta johdu, kyseisessä asiassa kyseessä olleen kaltainen rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamisen hakemista koskeva menettely ei näyttänyt tarjoavan tällaista taetta. Lisäksi on huomattava, että 16.1.2025 antamassaan tuomiossa VB II (Ilmoittaminen oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin)⁵⁵ unionin tuomioistuin kehotti tehokkuusperiaatteen noudattamiseksi ennakkoratkaisua pyytäneitä tuomioistuinta tarkistamaan, varmistetaanko Bulgarian prosessioikeudessa, että poissa olevana tuomittu henkilö saa silloin, kun hänelle ilmoitetaan hänen poissa ollessaan annettua ratkaisusta, tai pian sen jälkeen jäljennöksen kyseisestä ratkaisusta kokonaisuudessaan ja tiedon prosessuaalisista oikeuksistaan myös siltä osin kuin on kyse mahdollisuudesta hakea rikosoikeudellisen menettelyn uudelleen aloittamista sekä tiedon tuomioistuimesta, joka on toimivaltainen käsittelemään hakemuksen, ja määräajasta, jossa hakemus on tehtävä.⁵⁶

80. Nyt käsiteltävässä asiassa voidaan pitää kyseenalaisena, onko oikeus oikeudenkäynnin uudelleen aloittamiseen tosiasialisesti taattu, kun otetaan huomioon vapaudenmenetyksen ja uudelleen aloittamista koskevan mahdollisen ratkaisun välillä kulunut aika. Vaikka M. S. T. aloitti rangaistuksensa suorittamisen 16.6.2024, uutta käsittelyä koskeva istunto järjestettiin vasta 24.1.2025 eli yli seitsemän kuukautta sen jälkeen, kun rangaistuksen suorittaminen oli alkanut. Jos henkilö ei ole voinut käyttää oikeussuojakeinoja ennen vankeutensa alkamista tai sen merkittävän osan aikana, direktiivin 2016/343 9 artiklassa, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tarkoitetun uutta käsittelyä koskevan oikeuden tehokkuuteen liittyy ongelma. Tilanteessa, jossa henkilö on jo suorittanut rangaistuksen (tai sen olennaisen osan) ilman välitöntä mahdollisuutta riitauttaa hänen poissa ollessaan annettua tuomiota, oikeus uuteen käsittelyyn jää tehottomaksi. Tällaisessa tilanteessa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pitäisi varmistaa, että bulgarialaisessa menettelyssä todella taataan tehokas oikeus uuteen käsittelyyn.

81. Tästä seuraa, että uutta käsittelyä koskevan oikeuden tehokkuus on esteenä sille, että poissa olevana tuomittu, joka on aloittanut rangaistuksensa suorittamisen, joutuu odottamaan pitkään ennen kuin hänen direktiivin 2016/343 9 artiklassa, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tarkoitettu uutta oikeudenkäyntiä koskeva hakemuksensa ratkaistaan.

V Ratkaisuehdotus

82. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Varhoven kasatsionen sadin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

- 1) Eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 9.3.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/343 8 ja 9 artiklaa, luettuina Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa,

⁵³ Ks. vastaavasti tuomio Spetsializirana prokuratura (Pakosalla olevan syytetyn oikeudenkäynti) (31 kohta).

⁵⁴ Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 43 kohta.

⁵⁵ C-400/23, EU:C:2025:14.

⁵⁶ Ks. vastaavasti tuomio 16.1.2025, VB II (Ilmoittaminen oikeudesta uuteen oikeudenkäyntiin) (C-400/23, EU:C:2025:14, 61 kohta).

on tulkittava siten, että

ne ovat esteenä kansalliselle säännöstölle ja käytännölle, joiden mukaan henkilöltä evätään oikeus uuteen oikeudenkäyntiin pelkästään sillä perusteella, että häneen on tutkintamenettelyn aikana kohdistettu tutkintatoimia rikoksesta epäiltynä ja että hän on paennut, ilman että toimivaltaisten viranomaisten edellyttäisiin ilmoittavan hänelle oikeudenkäynnin ajankohtaa ja paikkaa ja tuomioistuimeen saapumatta jättämisen seurauksia.

2) Direktiivin 2016/343 8 artiklan 4 kohtaa

on tulkittava siten, että

kansallisen tuomioistuimen on arvioidessaan, ovatko toimivaltaiset viranomaiset toteuttaneet kaikki kohtuullisiksi katsottavat toimet ilmoittaakseen asianomaiselle henkilölle oikeudenkäynnistä, otettava huomioon sekä asianomaiseen henkilöön kohdistuvien seurausten vakavuus että tapauksen erityiset olosuhteet ja erityisesti huolehdittava käytettävissä olevien unionin tietojärjestelmien käytöstä, jos on viitteitä siitä, että asianomainen henkilö on toisessa jäsenvaltiossa.

3) Direktiivin 9 artiklassa, luettuna perusoikeuskirjan 47 artiklan valossa, tarkoitetun uutta oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden tehokkuus on esteenä sille, että poissa olevana tuomittu, joka on aloittanut rangaistuksensa suorittamisen, joutuu odottamaan pitkään ennen kuin hänen oikeudenkäynnin uudelleen aloittamista koskeva hakemuksensa ratkaistaan.